

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

*Institutionen för beteendevetenskap
Sociologi*

Saddam Hussein och Gustav Vasa

–

Landsfäder eller tyranner?

Författare

Andreas Thorén

Kacper Pettersson

Handledare

Gudmund Jannisa

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
2. Syfte och frågeställning	4
3. Avgränsningar	4
4. Metod	5
4.1 Ansatsen.....	5
4.2 Urval.....	6
4.3 Kvalitativ metod.....	7
4.4 Källor.....	7
5. Teori	9
5.1 Teorier om Staten.....	9
6. Makten	10
7. Kalmarunionen	12
8. Gustav Vasa	13
8.1 Släktens betydelse.....	13
8.2 Läget i Sverige.....	14
8.3 Upproret startar.....	16
8.4 Kriget börjar.....	16
8.5 Gustav Vasa som regent.....	17
8.6 Religionen.....	18
8.7 Familjen.....	19
8.8 Vasas propaganda.....	19
9. Muslimsk historia	20
9.1 Muhammed.....	21
9.2 Imperier.....	22
9.3 Iraks födelse.....	22
9.4 Splittringen mellan sunni och shia.....	23
10. Sunni och Shia i Irak	25
11. Saddam Hussein	26
11.1 Kuppen.....	27
11.2 Organiseringen.....	28
11.3 Klanen.....	29
11.4 Invasion i Iran.....	30
11.5 Mörkläggning.....	32
11.6 Sanktioner.....	32
12. Analys	33
13. Källförteckning	38

Sammanfattning

I denna uppsats kommer vi att behandla frågan om huruvida Gustav Vasa och Saddam Hussein kan anses vara landsfäder eller tyranner. Det finns mer eller mindre identiska strukturer vad gäller likheter mellan Vasa och Hussein som ledare och person. Likheterna yttrar sig i formen av ledarskap och strävan efter att bilda en stark nation, samt deras ambition att framstå som en stark symbol för makten. Men skillnaden mellan Vasa och Hussein är att det gjordes under olika historiska, sociala och politiska premisser. I Sverige fanns det en stark tro på att förändra Sverige från flera löst sammanhängande landskap till en stark enad nation. Hussein hade samma vision men arbetade inte aktivt med att lösa tvisten mellan Sunni och Shia. Det är denna motsättning i relation med klansamhället som gav Hussein det komplicerade läge han utsattes för som ledare för Irak, samt den regering som tar efter honom idag. Slutsatsen blir att Vasa och Hussein hade visioner om att skapa ett starkt land, de försökte vara landsfäder men var lika mycket tyranner.

Nyckel ord: Landsfader, Tyrann, Saddam Hussein, Gustav Vasa, Våld, Makt, Staten

1. Inledning

Med denna uppsats vill vi undersöka om det finns några likheter mellan Saddam Hussein och den svenska kungen Gustav Vasa. Gustav Vasa har i svensk historia och undervisning benämnts som Sveriges landsfader. Vasa som landsfader är kanske mer lik Hussein som tyrann, än vad som förefallit. Två ledare, varav den ena anses vara positivt uppskattad som landsfader (Vasa) och negativt uppfattad som diktator (Hussein). Vad säger egentligen vår samtid och historia om dessa ledare, är de hänsynslösa tyranner eller inte? För att begrunda personligheterna gör vi därför en djupdykning in i historien och tittar närmare på hur Sverige såg ut under Gustav Vasas tid. Denna tid i Sveriges historia präglades av en svag nation och rikets gränser var hotade från alla sidor utifrån. Krigen avlöste varandra beroende på olika maktsammanslutningar, viljor och grupperingar av människor, släkter, byar, landskap eller hela nationer. Furstar och adelsmän spelade samma roll i det dåtida samhället som olika intressegrupper gör i dagens Irak. Eftersom dessa ledare, furstar och adelsmän var en ”spelbricka” och en del i samhällskulturen blev det också ”[...] naturligt och mycket vanligt att en furste önskar göra erövringar, och furstar är mäktiga nog att göra det” (Machiavelli 2000:20).

Denna typ av furstar och adelsmän dikterade i princip sina egna lagar och regler. Furstarnas och adelsmännens eget område var prioritet ett, man såg inte bortom sina egna gränser. Som furste eller adelsman hyste man heller inga tankar på en nation i helhet med ett större kontrakt när det gäller t ex. det kulturella samhället. Under denna tid, när nationen Sverige skulle komma att födas under Gustav Vasas ledning, var inte Skåneland (Skåne, Blekinge, Halland) svenskt utan tillhörde Danmark under Kalmarunionens tid. Under denna tid hade också kyrkan stor makt över ekonomi, makt och samhälle. Gustav Vasa kom att förändra denna makt och revidera hela den kyrkliga instansen. Paralleller kan dras till hur Bath-partiet reviderade den muslimska kyrkan under Husseins ledning utan att lösa det historiska problemet. Invånarna i Sverige hade ingen annan uppfattning om omvärlden än kyrkans dominanta inflytande.

Vasa i likhet med Hussein hade flera folkslag, etniciteter eller helt enkel individer som bebodde nationen och som var av en annan åsikt angående nationens konstruktion. Revolter, missnöje och försök till att störta regeringarna har hela tiden avlöst varandra. Vasa hade bland annat sina smålänningar med Nils Dacke i spetsen. Hussein hade å sin sida sina motståndare i

form av kurder i norra Irak. För att möta motståndet sattes hårda och tuffa resurser in mot oroligheter vart de än uppstod. Vasa brände och mördade på väg till ett absolut styre i Sverige, vilket är något som inte beskrivs i hög grad i dagens skolböcker. Hussein stävjade kurder genom utplåning och folkmord via kemisk krigsföring. Hussein använde sig i likhet med Vasa av skrämselfpropaganda. Likheterna slutar inte där. Hussein och Vasa var regenter med obestridlig makt, det vill säga att vad de än sade var lag och det skulle gälla. Eventuella klagomål eller invändningar löstes för gott antingen genom avrättning eller att individen som kom med invändningen helt enkelt försvann.

2. Syfte och frågeställning

Vår frågeställning är följande: Var Saddam Hussein och Gustav Vasa landsfäder för sitt land, eller motsatsen, ansågs de diktatorer? Kan man anse Hussein vara en landsfader under samma premisser som Vasa ansågs vara det? Vår hypotes är att båda hade samma visioner för sitt land, men premisserna var annorlunda för skapandet av den nation båda drömde om.

3. Avgränsningar

Här tänker vi diskutera de avgränsningar vi kommer att använda oss av. Både Vasa och Hussein kan lätt bli till en stor avhandling var för sig. Eftersom detta är en kandidat uppsatts måste vi avgränsa oss och inte gå utanför ramarna för mycket. Vi kommer att forska och skrapa lite på ytan för att se vilka kopplingar som kan dras mellan Vasa och Hussein. Avgränsningen är oundgänglig del då både den svenska och irakiska historien sträcker sig över en ansevärd tid. Hussein är sprungen ur sin egen historia som format dagens Irak, liksom Vasa är ur Sverige. Därför avgränsar vi oss till att återge en begränsad historia som berör Hussein och Vasa och ger oss den allmänna förståelsen för att se hur den påverkat dem båda. Denna bakåtblick som vi gör, anser vi, vara viktig för att förstå hur de händelserna lett fram till den tidpunkt där vi börjar gestalta Vasa och Hussein. Gemensamt är dock att båda var brutala härskare med liknande visioner under var sin tid. Vi kommer inte att ta upp industrivärldens behov av oljan som ligger i Irak eller hur Hussein slutade sin regeringsperiod. Vi kommer inte heller återberätta vad som skedde efter Vasas död. Vi kommer inte att diskutera på vilket sätt Vasa hade sina olika roller i den svenska historien, utan endast återge en kort resumé av hans påverkan. Vi kommer lika lite gå in på djupet och analysera varför Hussein handlade som han gjorde under sin regeringsperiod utan endast återge vad vi anser vara viktiga händelser.

Avgränsningen syftar till att ge en helhetsbild när det gäller att visa på likheter och olikheter mellan Vasa och Hussein. Att enbart beskriva det komplicerade klansamhället i Irak skulle lätt kunna leda till en hel bokserie. Vad vi söker efter är att visa på en gemensam grundtanke, trots att det skiljer 500 år i utveckling mellan samhällena. Vidare kommer det Ottomanska riket bara beskrivas helt kort, då det i likhet med Kalmarunionen är ett komplext område både till storlek och beskrivning.

4. Metod

4.1 Ansatsen

Med det övergripande tillvägagångssättet försöker vi att skapa en översiktens klarhet över skillnaden mellan Vasa och Hussein, samt deras likheter och olikheter. För att åskådliggöra skillnaderna eller likheterna använder vi oss av begreppen landsfader och tyrann. En landsfader är enligt nationalencyklopedin en oftast historisk person, dock utan undantag man, som av omvärlden/eftervärlden kan betraktas som grundaren av nationen. Ordet landsfader förefaller vara romantiskt laddat och något positivt. Mycket beroende på av att våld inte är förknippat med födelsen av nationen, utan landsfader är en ”ledare av folket”. När det gäller ordet tyrann säger nationalencyklopedin att det är en envåldshärskare med absolut makt. En härskare som i negativ bemärkelse styr landet genom tyranni, i egenskap av egenmäktig ledare. Tyrannen har alltid setts som ond och behöver inte ha skapat nationen, utan kan t ex istället tagit makten genom att störta en regim i en statsstat. Detta övertagande sker ofta via folkets stöd, efter kuppen etablerar sig sedan ledaren som diktator. Det blir med dessa begrepp tydligare att applicera en undersökning om Vasa och Hussein, samt hitta fler markanta olikheter och likheter (May 2001:239). Det vill säga att man skapar ett förhållningssätt och ett avstånd till själva frågan. Man måste tränga undan värderingsmässiga antaganden till förmån för det rent analytiska (Holme & Solvang 1997:95). Endast de mer centrala frågorna kommer att diskuteras mer genomgripande i sin helhet. Det hela kan diskuteras då man väljer bort vissa delar i efterforskningen, men det är ofrånkomligt att ge avkall på vissa områden då arbetet annars skulle tendera att bli av alltför övergripande karaktär. De flesta forskare som undersöker en problemformulering har en förförståelse av det som skall undersökas (Thurén 1996). Denna så kallade mall blir då det första steget att ta hänsyn till då vi börjat angripa vår frågeställning. När man har färdigställt denna fas så är det lättare att hitta intressanta och viktiga följd frågor vilket kan ingå i den frågeställning vi ställer beträffande Vasa och Hussein (May 2001).

4.2 Urval

När vi skulle välja en metod att använda oss av i våra efterforskningar och i strukturerandet av uppsatsen ansåg vi att en sociologisk metod som utgår ifrån komparativ forskning passade oss bäst (May 2001:239). Efter att vi bekantat oss med metoden förstod vi att forskningsmetoden var bäst lämpad för en direkt jämförelse av olika länder i olika tidsepoker men även av personligheter såsom Hussein och Vasa. När vi i våra efterforskningar hittade fakta som ställdes mot varandra hade vi mycket nytta av att den komparativa metoden som ställer variabler mot varandra. Efter att vi samlat oss en bredare uppfattning om ämnet gick vi sedan på djupet och tittade lite närmare på enskilda aktörer som shiamuslimer och sunnimuslimer i Irak.

Den komparativa metoden har rötter långt tillbaka bl. a inom sociologin. Syftet med att använda sig av komparativa studier är att utveckla teori genom jämförelser mellan flera olika fall. Genom att använda oss av den komparativa metoden kan vi skapa en översikt över de fall vi studerar, och därigenom dra slutsatser ur de jämförelser som t ex tvärkulturella jämförelser mellan olika länder innebär. Den komparativa metoden är också tillämplig till att utveckla strategier för val av olika fall som skall studeras, t ex Iraks klaner och Sveriges släkt.

När det gäller våra ”undersökningsenheter”, som Sverige, Irak, Vasa och Hussein så kan de i många fall vara lika. Vår förförståelse låter oss ha vissa antaganden om respektive undersökningsenhet, det är detta som gör det intressant att jämföra vilka faktorer som kan ha påverkat utvecklingen i t ex Sverige och Irak (Holme & Solvang 1997).

I egenskap av forskare och frågeställare skall vi utveckla en tillförlitlig uppfattning av den frågan vi kommer att undersöka. Denna uppfattning av vår frågeställning gör att den blir mer överskådlig och vi anser oss få en mer kritisk syn på det vi skall undersöka. Den kritiska synen gav oss insikten att använda oss av ett spegelbildsperspektiv, att ställa både Vasa och Hussein mot varandra men även mot sig själva. Det blir en metod som av naturen är en komparativ analys som berör Hussein och Vasa, men också personligheten (t ex Vasa ställd mot sig själv). ”Målet för denna forskning är främst att vi skall lära oss saker, inte utveckla eller pröva teorier” (May 2001:247). När vi mer ingående tränger djupare in i frågeställningen förändras nivån av bearbetningen, diskursen om Vasa och Hussein omarbetas. Utkomsten av

detta blir då att ju mer vi lär oss om ämnet, desto mindre vet vi egentligen om det som vi undersöker (Holme & Solvang 1997).

4.3 Kvalitativ metod

Uppsatsen vi skriver är en kvalitativ studieanalys. Anledningen till att vi valt att göra den kvalitativ analys är precis som det framgått tidigare i texten att vårt syfte är att jämföra och gå djupare istället för att gå på bredden. Uppsatsen syftar till att förstå olika faktorerers likheter och skillnader. Även om vi sätter våra fall i centrum som vi gjort i uppsatsen så kan mycket av resultaten tillämpas på liknande fall rent generellt. En nackdel med den komparativa studien är att man blir teoribunden, det vill säga att man måste förklara varje fall så ingående det går. Teorierna får inte heller motsätta sig varandra. Det är därför svårt att använda sig av flera olika teorier, inte minst av den anledningen att man skall hålla sig kritisk gentemot dem. Den absoluta fördelen är att reliabiliteten och validiteten är markant högre i en kvalitativ studie till skillnad mot kvantitativa. Dock kan en nackdel i vår studie vara att fallen är likartade i den mån att mycket av informationen skrivit och granskats av Vasa och Hussein själva vilket kan ge felaktig fakta. Men även detta har vi försökt kringgå via den komparativa metoden, då vi jämfört olika författare och olika författarskaps omständigheter. Vad vi då försökte finna, om man gör en kartläggning som vi gör över både land och personer, är ett kausalt samband (Bryman 1997).

4.4 Källor

Efter intensiv nyhetsrapportering från ett krigshärjat Irak, många lästa artiklar om ämnet i Aftonbladet, Kristianstadsbladet och även på Internet, började en grundidé uppstå som underlag till en uppsats. Vi behövde dock en motpol till huvudpersonen (Hussein) i dramat i Irak, den fann vi i vår egen så kallade landsfader Gustav Vasa. Inspirerade av dessa båda personers liv och påverkan på en hel nation ville vi se om det fanns några liknande drag eller mönster mellan båda dessa ledare. För att komma fram till ett svar på vår fråga använde vi oss då av historielitteratur, biografier, skildringar och krönikor som skildrade historien om Vasa. När det gällde litteraturen som behandlade Hussein var den mycket ”modernare”, i den meningen att den författats någon gång mellan 1950 till 2006. Vi använde oss mycket av biografier om Vasa och Hussein, dock var vi medvetna om att föreställningarna om vad som är sant och falskt bygger också mycket på andras antaganden (Bryman 1997:90). I likhet med varandra är dock dessa biografier förskönande, för att inte säga mycket omskrivna. Dock ville vi ha Vasas och Husseins bilder av sig själv, eller i alla fall deras bild av hur deras eftermäle

skulle se ut. För komma sanningen närmare använde vi oss av ett enkelt tillvägagångssätt att leta litteratur som skildrade dessa båda personer ur en annans synvinkel, eller litteratur som var direkt kritisk mot historiebeteckningen av dem. Det vi kan göra i egenskap av forskare är att skapa en kontext av ämnet och reproducera en version av det verkliga som har hänt, samt visa hur de påverkar och formar fenomenet landsfader och tyrann (Alvesson & Deetz 2000:199). Ett exempel på detta är boken "Landsfader eller tyrann" av Lars-Olof Larsson (2002) som skarpt tillrättavisar den förskönade bilden Sverige har om sin gamle kung. För att hitta skillnader och göra jämförelser använde vi oss av, som vi skrivit innan, av den komparativa metoden (May 2001:247).

Fakta och litteratur försökte vi hitta i bibliotekskatalogerna genom att söka på för oss relevanta nyckelord, såsom landsfader, tyrann, Gustav Vasa, Saddam Hussein, sunni och shia samt Sverige och Irak. Många böcker ratades p.g.a. alltför populärt skrivsätt eller ett angreppssätt som inte passade oss. Via litteraturen, som vi ansåg passa vår frågeställning och djup, sökte vi oss vidare med hjälp litteraturhänvisningar från de böcker vi godkände. Då vårt faktaunderlag till stor del grundar sig på två individer med mycket makt blir informationen vag (Bryman 1997:90).

Det mesta av det material vi undersökt är så kallat sekundärmaterial, det vill säga böcker, vetenskapliga artiklar, historieskildringar och biografier över Vasa och Hussein. Något som är viktigt att poängtera är givetvis källornas kvalitet både när det gäller sanningsgraden, äktheten, oberoende och tendens. När vi gjort våra litteraturstudier (en studie av och i litteratur) har materialet varierat då olika författare/forskare framställt olika fakta, oftast beroende på vilket "uppdrag" de författade boken eller materialet på. Den vetenskapliga grunden som forskaren författat sitt material tenderar givetvis också att påverka slutresultatet av det vi studerar (Alvesson & Deetz 2000).

För att vidga resonemanget kring Vasa och Hussein och få lite mer djup använde vi oss av litteratur som inte direkt berörde personerna, men ändå var i högsta grad relevant för ämnet. Till exempel för att låta oss förstå hur furstar/ledare fungerar använde vi oss av *Fursten* skriven av Niccolò Machiavelli. Makt var något centralt vi hela tiden stötte på när vi forskade i litteraturen, all typ av makt var inte tillgänglig för oss utan vi kände att vi behövde förklara konstruktionen av hur makt uppstår och bevaras, det förde in oss på Michel Foucaults eminenta bok "Övervakning och straff:2001". Från denna bok hämtade vi den grund av förståelse för

hur dessa båda ledare använde sig av makt och våld för att härska över samhället. Vår tolkning av innehållet i böckerna och sanningen i skildringarna om Vasa och Hussein är våra uppfattningar och resonemang som är frukten av att vi ställt olika litteraturen mot varandra (Alvesson & Deetz 2000:95). Dock har vi i vissa fall valt att förklara ett ämne eller tråd, utifrån t ex endast en bok då vi ansett den vara så heltäckande. I våra efterforskningar stötte vi ofta på samhällskonstruktioner, det kunde vara sunni/shia, danskar/svenskar och andra former av rivalitet som klaner. En förståelse för hur man kan se en röd tråd i både forna Sverige och Iraks samhällen hittades i Benedict Andersons ”*Den föreställda gemenskapen:1993*”.

5. Teori

5.1 Teorier om Staten

När vi skall beskriva teorin om staten behöver vi de historiska perspektiven som fanns före nationalismen. Under 1400-talets kunga/furstendömen ägdes makten av kyrkan och på den andra sidan hierarkin satt en kung högst upp. Vid denna tid växer trossamfundet fram över hela världen, men främst i Europa. Kyrkorna får symboler som avbildas på de medeltida kyrkornas fönster och reliefer. Kristendomen som religion expanderar ut över resten av världen. Kyrkan var länge både staten och vetenskapen, men detta kommer att förändras av en man vid namn Martin Luther. Samma man som spikar upp sina teser på kyrkdörren i Wittenberg 1517. Detta faktum gör att ”vi för första gången har en verkligt läsande ”masspublik” (Anderson 1993:49). Men det är viktigt att poängtera att denna massupplaga bestod av det statliga språket, vilket i förlängningen skapar ett nationellt språk. Utkomsten av detta gör att språket åtskildes från det gamla, stark bundna och medvetna språket till det mera statliga i Europa.

Detta så kallade nationella språk skapar en allians mellan protestantism och tryckkapitalismen. Följden av detta blir att kyrkan tappar sin makt i språket och med den även makten på central nivå. Som om detta inte vore nog förlorar kyrkan makt över språket men också makten över staten. Ett exempel på dessa stater är den Holländska staten (Anderson 1993) men även den svenska staten som skapas under ledning av Vasa. Dessa stater använder sig direkt av de Lutheranska teserna. De Lutheranska teserna bidrog till att ledarna för staterna i Europa (t ex Vasa) fick mer makt genom att statens makt och det territorium som staten behärskade ökade i värde. Med andra ord så innebär det att statens territorium numera kan ägas av en person, t ex kungen. En stat har sina gränser för vad som definierar det som

tillhör staten. Eftersom dessa yttre gränser angränsar till andra nationer, så blir staten ett avgränsat territorium som är en del av geografin i världen (Bauman 1992:95). I bredare mening så förändras bilden i Europa av Luther då starka protestantiska stater bildas på Europas territorium. Tidigare bestod Europa av flertalet löst sammanhängande små furstendömen som enbart hade en gemensam nämnare, nämligen att de höll kyrkan central. Detta får följden att staten i sin egen födelse, nu använder sig av machiavellism för att förena detta ”lapptäcke” av små furstendömen. För att lyckas med detta är man tvungen att ge sig på den centrala nämnare som återfinns i furstendömena, nämligen kyrkan. Vägen till att minska kyrkans inflytande över de små furstendömena var kantad med bruket av våld.

6. Makten

Maktens furstar, kungar och presidenter har oftast en totalitär makt i sin nationen, i likhet med Vasa och Hussein. Den totalitära makten uttryckte sig i att man fokuserade på kroppen genom tortyr och bestraffning. Den yttersta makten framkommer i bestraffningen av fångar och kriminella inom nationen. Ett exempel på att man fokuserade på kroppen kan man återfinna i Foucaults beskrivning: ”[...] knipas med glödande tänger i bröstet, armarna, låren och vaderna, hans högra hand, hållande kniven med vilken han begått sitt fadermord, skall brännas med svaveleld och i såren skall hällas smält bly, kokande olja och brinnande tjära samt vax och svavel sammansmälta, därefter skall hans kropp slitas i stycken av fyra hästar, hans lemmar och hans bål kastas i elden och förbrännas samt askan strös för vinden” (Foucault 2001:9). Denna grymma dödsdom var ett medel för att underlätta för de efterkommande i nationen, så att de på detta sätt skulle ”inrätta sig efter statens önskan”.

Grymheten är ett nödvändigt ont, men också ett användbart verktyg som används till att forma samhället i staten. Balansgången mellan att vara för brutal och för human är avancerad, endera sidan kan få katastrofala konsekvenser för statens födelse. Cesare Borgia bedömdes vara en grym furste, men grymheten mynnade ut i att den återställde ordningen i Romagna och återförde fred och trohet till medborgarna. Furstar, kungar och presidenter bör alltså vara beredda på att få sitt namn synonymt med grymhet om man vill hålla ihop sin nation (Machiavelli 2000). Om man sätter detta i relation till hur Hussein och Vasa agerade så gjorde de på samma sätt som Cesare Borgia agerade under sin tid. Denna kroppsliga grymhet var en metod för att demonstrera sin makt inför nationens befolkning, dels för att hålla kriminaliteten nere, men även för att avskräcka andra som konkurrerade om makten. Det är just därför som

den kroppsliga grymheten blev ett medel att sprida skräck med, men även en konstruktion för att behålla makten inom nationen.

Utövarna av makten såg sig själva som gudar vilket gav dem deras makt i samhället. Konsekvensen av detta blev att medlemmarna i nationen, de s. k undersåtarna, höll sig lojala till övermakten med anledning av det hierarkiska mönstret. Själva utövningen av makt blir magiskt och myter skapas genom heliga skrifter (Anderson 1993). Ett synligt exempel på detta återfinns i de biografier och memoarer som är författade av Vasa och Hussein. I dessa biografier och memoarer förskönar de sin egen identitet och varelse, skapar magiska skrönor och myter. Som Foucault skriver; ”fastän de som sysslar med detaljer har rykte om sig att vara inskränkta personer, förefaller det mig som denna del vore väsentlig, ty det utgör grunden och det är omöjligt att bygga upp eller fastslå en metod om man inte känner till principerna” (Foucault 2001:164). Rent principiellt så bygger man alltså upp myten om att man t ex är en landsfader, men för att åstadkomma det behöver man använda sig av maktens medel i form av en tyrann. Vasa var medveten om vilka principer som fanns för att skapa det han ville under 1500-talets Sverige, samt vilka åtgärder som behövde genomföras för att trygga för sina efterkommande. Samma brutalitet hade även Hussein på 1900-talet. Detta betyder att sanning och fakta flyter samman i en och samma nod, då man som ledare inte vill framstå som ”ond” utan istället uppfattas under nutid och framtid som ”god”. Det är därför t ex Vasa förskönat sitt eftermäle, gjort en omskrivning av sin person och skapat myter kring sitt eget liv. Ett bra exempel på detta är när Bryman skriver ”människor konstruerar sin omgivning” (Bryman 1997:90).

Ett exempel på en sådan konstruktion av omgivningen kan t ex vara att Hussein bygger en skola eller ett sjukhus i Irak, befolkningen kan därigenom uppfatta Hussein som god, även om Hussein kanske bygger skolan av egna skäl för att få fram t ex utbildad militär. Med denna positiva uppfattning kan ramen för Husseins maktpåverkan växa och uppfattningen om Hussein blir mindre brutal. En tyrann försöker försköna sin egen brutalitet gentemot befolkningen, med andra ord så blir makten rationell och brutal, som president, kung eller furste litade man inte på någon. För att möjliggöra denna brutalitet så har lagarna brutit samman, det vill säga att i egenskap av tyrann författar tyrannen sina egna lagar. Machiavelli skriver ”[...] eftersom det vore omöjligt att grunda en republik i provinser, i provinser som befinner sig i detta tillstånd, kan dessa provinser, om de alls ska reformeras, bara reformeras genom en enda man som kan där förmår upprätta ett kungadöme, skälet därtill är att när

majoriteten av folket har blivit så korrupt att lagarna inte länge kan behärska den, måste den till lagarna fogas en starkare kraft, nämligen den kungliga” (Malnes & Midgaard 2005:79) Detta skapar en monopolitisk makt som grundar sig på att krossa alla fiender i samhället. Staten använde sig av en brutal struktur av våld och tvång som en metod att ta hand om fångar och motståndare (Bauman 1993).

7. Kalmarunionen

Under medeltiden var konflikterna många i de nordiska länderna, skärmytslingar och uppror avlöste varandra. De regenter som satt på tronen regerade så pass korta tider att de aldrig hann uträtta något, utvecklingen stagnerade. År 1397 samlade drottning Margaretha av Danmark eliten från de nordiska länderna (Danmark, Sverige och Norge) till ett möte i Kalmar. Syftet var att skapa ett kontrakt på fred mellan länderna och stävja oroligheterna så att inte ett fullskaligt krig skulle bryta ut i nord. Ett annat bidragande skäl var att möta Hansans alltmer växande makt och monopol på handeln i Östersjön genom att slå ihop Nordens gemensamma handelsorgan. Det var i Kalmar som unionen skapades, det är också därifrån den fått sitt namn. Utkomsten av mötet var förutom ett enad nord, även ett dokument som kallades unionsbrevet som dikterade villkoren för hur Kalmarunionen skulle styras, stiftade lagar och även den politik som skulle bedrivas såväl inrikes som utrikes. I brevet stod det också att unionen ”[...] aldrig skiljas mera”. Unionen var möjlig då de nordiska folken hade mycket gemensamt i kultur, språk och seder. Men även sådana faktorer som ”eliten” (rik adel eller borgare) i de tre länderna, ägde jord i samtliga av de länder som kom att ingå i unionen. Detta bidrog till ett enkelt samgående. Länderna skulle också få lättare att möta utländska hotbilder och hjälpa varandra i krig och handel. Det var ett sammangående för att stärka sin makt. Margaretha stärkte sin och centralmaktens ställning och förde en hårdare finanspolitik inom Kalmarunionen. Dock var inte allt frid och fröjd, det fanns ett utbrett missnöje med unionen. Detta missnöje kom av centraliseringen av makten till Danmark, men även Danmark upprepade krig med de tyska provinserna Schleswig och Pommern som störde den svenska järnexporten till resten av Europa. Missnöjet växte dessutom av den hårda beskattning som de danska fogdarna ansatte de svenska bönderna. Det fanns också avtal som slutits men som svenskarna aldrig fick infriade. Den svenska aristokratins växande krav på självständighet kom att växa sig allt starkare till dess att dåvarande kungen i Danmark Kristian II genomförde en rensning i de rebelliska svenska leden i Stockholms blodbad år 1520. Unionen kvarlevde

till största delen fram till just detta blodbad och upplöstes i princip i upproret mot Kristian II med Gustav Vasa i spetsen (Larsson 2003).

8. Gustav Vasa

8.1 Släktens betydelse

I det gamla bondesamhället betydde familjen och släkten mycket. Vår tro är att betydelsen inte minskat nämnvärt fram tills Vasas dagar. Betydelsen av släktskapet är inte en unik företeelse för Sverige utan något man kan finna i många andra "primitiva" samhällen med en svag utbyggnad av staten. Det som kallas ättsamhälle och värna om tillhörigheten har varit en pliktrogen skyldighet. På den svenska landsbygden hade gårdarna ofta rejäla avstånd mellan sig, vilket gjorde att folk mest hade umgänge med dem som ingick i det egna hushållet och fick nyheter från kringresande och gårdfarihandlare. Situationen var oftast ekonomiskt knaper och familjemedlemmarna hjälptes åt att få det att gå runt. Familjen hade i genomsnitt fem medlemmar, äldsta sonen tog över när föräldrarna blev till åldern. Då flyttade de äldre till en stuga på gården där de fick rätt till tjänster, mjölk och annat nödvändigt. Vid arv hade blodsbanden en juridisk och ekonomisk betydelse, men blodsbanden betydde också mycket om släkten på ett annat ställe i landet för illa, då kom man till undsättning. I ett land som Sverige, som under 1500-talet inte hade någon sammanhållning att tala om, var det naturligt att man förhöll sig till något. Svaret på detta var släkten som var mycket betydelsefull under den mörka medeltiden, på det sätt att man hjälpte varandra att få jobb, gav varandra utbildning och höll oftast de traditioner man hade inom familjen vad gällde val av yrke. Var ens förälder hantverkare var också chansen stor att man ärvde yrket (Larsson 2003).

I de lite "finare" ädlare familjerna förstärkte man släktbandet genom att äga ett släktvapen, ett vapen för att visa tillhörigheten till familjen. Ungefär som en egen nation, för att skapa en vi och ni känsla. Bland adelskapet fanns det också en "tyst" överenskommelse om att hjälpa varandra att behålla sin status. Detta kunde yttra sig i att man lät unga lära sig vett och etikett vid hovet, eller att man fick gå som lärling bredvid någon adelsman. Bieffekten blev ju att fientligheterna på detta sätt minskade, men även att adelsmän och rikare borgare kontrollerade samhället genom att bara släppa fram de av sin "egen sort". Givetvis fanns det konkurrens mellan släkterna, därför valde man i egenskap av släktens betydelse att placera sina nära släktingar på nyckel positioner i samhället för att trygga sin egen position. Rent generellt var

släktskapet en institution som likt dagens stat finansierade studier, hjälpte de utsatta och verkade för att skydda och bevara släktens integritet (Larsson 2002:22).

Födelseorten är inte exakt angiven för Gustav Eriksson Vasa, men födelseåret skall vara bestämt till den 12 maj 1496. Alternativen till födelseort är två, dels Vasas fars gård Rydboholm eller Lindholmens gård (Larsson 2002:21). Under denna tid existerade det inga ordentliga utbildningsmöjligheter i form av skola i trakten. Vasa sändes därför till riksföreståndaren Sten Sture den äldres hov för att lära sig grunderna som skrift och läsning. Vasa stannade vid Sten Sture till han fyllde 13 för att sedan söka sig vidare till Uppsala där det erbjöds möjlighet att studera tyska och latin som var stora språk under denna tid. Vistelsen i Uppsala varade endast i tre till fyra år och var antagligen inte tillräckligt för en komplett utbildning. Speciellt som Vasa inte var motiverad i sina studier utan istället roade sig genom festande och slagsmål som han ofta vann tack vare hans längd som var lång för sin tid (Svalenius 1950:16). Hos den nya riksföreståndaren Sten Sture den yngre, fick Vasa vid 18 år fylla möjlighet att lära sig beteendet hos en herreman som den tiden påbjöd. Utbildningen bestod av konsten att hantera en värja, diverse etikettsregler och en mindre officersutbildning. Riksföreståndaren Sten Sture den yngre var väldigt totalitär och påverkade, samt formade Vasas personlighet som redan uppfattades som burdus och bestämd (Larsson 2002:38). Med officersutbildningen i ryggen deltog Vasa i unga år i strid, bland annat medverkade han vid Vädra slag som fanbärare vid Brännkyrka år 1518 (Svalenius 1950:24).

8.2 Läget i Sverige

Kalmarunionen, som Sverige, Danmark och Norge ingick i med en gemensam kung sedan 1300-talet, började stagnera vid tidpunkten för Vasas födelse. Unionen var inte längre lika stark, mycket beroende på de nationalistiska strömningar som påverkade länderna men som också genomsyrade resten av Europa. I Sverige låg makten hos en riksföreståndare som lydde som ombud under den danska kung Kristian II. Riksföreståndaren vid denna tid var Sten Sture den yngre, han var inte nöjd med att vara en vice kung utan hade som vision ett fritt Sverige med sig själv som absolut ledare. Under Vasas ungdom var inte Sverige någon direkt statsbildning utan landet bestod mest av ett antal landskap som hängde ihop med anledning av gemensamma intressen, främst som skydd mot omvärlden. Sten Sture ville skapa en tanke om svenskarna som ett gemensamt folk under en kung. Kristian II hade liknande planer och ville införa en ärftlig och totalitär monarki i likhet med Sten Sture. Konflikten var ett faktum.

1512 existerade det ett ömsesidigt vapenstillestånd mellan Sverige och Danmark, detta kom att förlängas till 1518 då Kristian II attackerar Stockholm med sin flotta. Kristian II ville återta kontrollen över Sverige men blev tvungen att kapitulera vid Brännkyrka inför en svensk övermakt. Vid förhandlingen om kapitulationens villkor utväxlade man gisslan som man brukade göra vid denna tid, men Kristian II svek överenskommelsen och drog sig tillbaka till Danmark med gisslan där också Vasa återfanns. Hösten 1519 lyckades Vasa rymma från sin fångvaktare och tog tillflykten till det mäktiga Lübeck för att skaffa hjälp att hämnas Kristians svek (Svalenius 1950:28). Försöket var förgäves och Vasa lämnade Lübeck i outrättat ärende för att återvända till Sverige och staden Kalmar år 1520 den 31 maj (Larsson 2002:42). Kalmar fästning var en stark befäst stad som befanns i svenska händer, Vasa försökte också här övertyga stadens invånare om vikten av att kämpa mot Kristian men utan resultat. Resan fortsatte för Vasas del upp genom Sverige via Småland, Östergötland och Södermanland utan några positiva resultat.

I september månad anländer Vasa till en släkting vid namn Joachim Brahe i trakten vid Nyköping. Samtidigt anfaller Kristian II med en stor armé Stockholm, försvararen av Stockholms slott, Kristina Nilsdotter, kapitulerar under villkor att Kristian II skall utfärda en så kallad amnesti/benådning för inblandade svenskar vilket accepteras av Kristian. Den sjunde september tar Kristian Stockholm i sin besittning (Fryxell 1950:160). Löftet om amnesti lockade många ur svenska adeln och mäktiga personer att komma till Stockholm för att se kröningen av kung Kristian. Många av Vasas allierade och vänner hade gett upp kampen eller blivit besegrade så Vasa stod i det närmaste ensam vid denna tid. Vasa lämnade Brahe och fortsatte till sin fars gård vid Mälaren. Då Vasa redan blivit bedragen av Kristian en gång litade han inte på den amnesti/benådning som var utfärdad till honom utan Vasa ville ha en extra försäkring. Därför besökte Vasa ärkebiskopen Jakob Ulvesson i Mariefred, Jakob övertalades att skriva till sittande riksråd om att ge en fast försäkring om Vasas trygghet (Larsson 2002:48). Värdet på denna försäkring visade sig i mitten av november då nyheten om Stockholms blodbad nådde Vasa. 82 halshuggna ädlingar och präster, däribland Vasas far och många släktingar miste livet på Stockholms Stortorg. Trots hårda och karga tider kom händelsen att bli mycket uppmärksammas och Vasa var fast besluten att hämnas sina släktingar, varpå han fortsatte sin resa mot Bergslagen (Svalenius 1950:36).

8.3 Upproret startar

Man tror att Vasa valde Bergslagen och Dalarna beroende på den långa tradition av självständighet som återfanns inom landskapet. Bönderna var inte bundna till jorden, adeln hade liten makt och Bergslagen var en viktig del för Sverige med sina stora järntillgångar (Fryxell 1950:187). Historierna är många om Vasas äventyr i Dalarna, det är svårt att urskilja vad som är propaganda och fakta, mycket har skrivits om och använts i skolan för att undervisa om Vasa som vår store landsfader. Vid jultid anlände Vasa till Mora och försökte få folket att resa sig mot Kristian men utan resultat. Vasa var okänd och folket trött efter årtal av oroligheter. Vasa gav sig därför av mot Norge, men under hans färd mot grannlandet nådde nyheterna om blodbadet i Stockholm fram till Mora (Svalenius 1950:38; Fryxell 1950:174). Man omvärderar vad Vasa sagt och Mora karlarna försöker få tag i Vasa, man lyckas i höjd med Lima. Väl tillbaka i Mora svär samtliga socknar i dalarna Vasa sin lydnad och trohet i kampen mot Kristian II (Österberg; Larsson 2003:30).

8.4 Kriget börjar

Stridigheterna inleddes med en räd mot Falun i februari 1520, en månad därpå utfördes ytterligare en lyckad räd där man lyckades stjäla dalarnas offentliga sigill. Detta sigill utnyttjade man till att sprida proklamationer till de kringliggande landskapen. Kung Kristian hade gjort en felbedömning av läget i Sverige (Larsson 2002:56). Kristians propaganda ansvariga försökte måla upp Vasa som en vildsint och brutal motståndare till både religion och lag, allt i strid med kristenhet. Dock hjälpte inte detta utan Kristian samlade sin armé vid Västerås trakten för att besegra Vasa. Kristian besegrades och med stora förluster retirerade han tillbaka. Detta var en stor seger under det som kom att kallas befrielsekriget (Svalenius 1950:45). Men kung Kristian var långtifrån besegrad, för att kunna vinna kriget behövde Vasa större resurser och en stark allians. Vasa sökte denna allians i det mäktiga Hansan som var ett stort och rikt handelsföretag. Hansan hade vid denna tid betydande ekonomiska intressen i Sverige att bevaka och Vasa erbjöd därför Hansan evigt samarbete vid hjälp. Hansaförbundet var tveksamt till förslaget då man inte ville stöta sig öppet med Danmark (Larsson 2002:71). Till slut bröt ändå kriget ut mellan Hansan och danskarna i augusti. Utgången av detta kriget blev att Kristian fick fly Sverige (Fryxell 1950:203). Efter att Vasa blivit informerad om Kristians reträtt tillkallade han ett riksmöte som ägde rum någon gång i slutet av maj eller början av juni år 1523. Som första åtgärd fyllde Vasa de platser som stod tomma efter Stockholm blodbad med närstående, förtrogna och släktingar. Nästa viktiga händelse var det kungaval som inträffade den 6 juni 1523. Domprosten i Västerås föreslog att Vasa skulle

krönas till monark (Larsson 2002:74). Uppgifterna kring själva kröningen och valet är varierande, men det viktiga är att Vasa undkom att lova att försvara kyrkans intressen vilket var tradition vid denna tid, detta gav Vasa ett större handlingsutrymme än tidigare regenter (Svalenius 1950:72).

8.5 Gustav Vasa som regent

Vid midsommartiden år 1523 tog Vasa sin plats i Stockholm som var fattigt på invånare p.g.a. alla krig och sjukdomar. Vasa löste detta genom att tilldela personer som utmärkt sig under kriget uppgiften att återbefolka staden. Men de hål som skapades genom att förflytta folk till Stockholm, fyllde Vasa på samma vis med Vasa-vänliga på strategiska positioner (Larsson 2002:105). De personer som förflyttats närmare makten ville gärna behålla Vasa som regent, främst för att då också vara säkra på att bibehålla sin egen nyvunna position och status. Nu var valen inte speciellt stora för de tillfrågade, ordervägran resulterade i hårda straff (Fryxell 1950:207). Utomlands ansågs Vasa som en orättmätig härskare och Vasas största bekymmer utanför rikets gränser var att värna om Sveriges oberoende, när det gällde läget inom rikets gränser gällde det att bibehålla positionen på tronen. Sverige var svårt utarmat av krig och ekonomin var nu hårt drabbad av de skulder man var skyldiga Hansan. Därför vände sig Vasa till kyrkan som han visste var den institution som hade stora rikedomar och mycket god ekonomi. Brev utfärdades med begäran om lån av pengar, kyrkorna ombads att dela med sig av vad de hade som mynt, silver och ovärderliga klenoder. Detta räckte inte utan 1524 tillskansade sig Vasa det kyrkliga tiondet och prästernas årsinkomster. Vasa ansåg att kyrkans rikedomar var folkets, och då Vasa var kung över folket kunde lika gärna han bestämma över de tillgångar som fanns (Larsson 2003:128; Svalenius 1950:113). Arméns försörjning var nästa stora problem, de inkomster som fanns täckte inte hälften av dagsbehovet för armén. Ännu mindre fanns det då utrymme till att betala av statsskulden. Någon ytterligare höjning av skatterna var inte möjlig då de redan höjts med 300 %, ytterligare höjning skulle resultera i fler uppror. Vasa identifierade både ett problem och lösning, den låg i de förläningar som skänkts bort till adeln. Dessa förläningar innebar att samtliga skatteinkomster i området gick till ägaren av förläningen. Med omedelbar verkan drog Vasa tillbaka alla förläningar under kronan. De protester som uppkom slogs ned av armén som givetvis ansträngde sig att göra ett bra arbete då det handlade lika mycket om deras ekonomi och löner. Armén svarade för övrigt direkt under Vasa (Larsson & Österberg 2003:43)

8.6 Religionen

Vasa såg ett hot i kyrkan som var rik och mäktig, om han kunde ta kyrkans resurser i besittning skulle mycket vara vunnet. Det tillfälle som Vasa väntat på kunde han finna i den Lutherska reformisten Martin Luther. Vasa antog rollen av beskyddare av reformatörerna och stödde den Lutheranska rörelsen fullt ut. Detta gjorde Vasa genom att visa stöd, bla genom att bestämma att tryckning av all litteratur endast skulle vara ett kungligt privilegium och vara monopol. Den enda tryckpress som fick vara i drift var den som fanns i Stockholm under Vasas överseende. Detta ledde till att motståndarna till den Lutheranska rörelsen inte kunde kritisera den nya tron genom att sätta sin kritik i pränt, medan positiv propaganda för Lutheranerna flödade fritt i Sverige. Vasa fick genom monopolet också möjlighet att starta sin förhållande propaganda och censur om sig själv (Larsson 2003:128).

Vasa använde dock inte enbart propaganda för att förbättra sitt eftermäle i historien och i sin samtid utan var mycket brutal i hanteringen av uppror och andra administrativa sysslor. Vasa lade därför ned stor vikt och mycket möda på hur han framstod, både för samtida generationer såväl som kommanden. Syftet var att trygga och bana väg för sina efterföljande och den ärftliga tronföljd som Vasa önskade uppnå. Vasa var medveten om att endast om han fick stöd av adeln och bönderna kunde hans kyrkopolitik få den genomslagskraft han önskade. Via flera möten och brev uttalade sig Vasa om syftet med reformationen som var att plocka bort orättvisor och biskoparnas makt över folket (Svalenius 1950:95). Till slut försökte ändå Vasa att höja skatterna i landet, i ett riksmöte år 1527 i Västerås beklagade han sig över att det inte var hans fel att det rådde dålig ekonomi i landet (Larsson & Österberg 2003:36). Med hot om att abdikera och överlämna tronen till Kristian II lyckades Vasa få till ett beslut om att han hädanefter skulle vara kyrkans överhuvud. Detta fick till följd att påven inte längre beslutade om biskopsval i Sverige, peterspenningen tillföll armén, boterna som innan beslutet var biskoparnas tillföll nu kungen, biskoparna förlorade sin makt att döma och Vasa inrättade slutligen en civil domstol med sina egna förtrogna på plats i domstolen (Fryxell 1950:217). Kyrkans förmögenhet tillföll nu kungen och hans adelsmän. Av 17000 kyrkligt ägda hemman, cirka en femtedel av Sveriges fastigheter, drogs majoriteten in till staten. Denna plundring av kyrkans samlade förmögenhet cementerade grunden för det som skulle komma att bli den svenska "furstestaten". Resurserna gav nu Vasa alla möjligheter att utrusta en armé som kunde skydda hans plats som regent i Sverige. Kyrkan utgjorde nu inget hot längre mot Vasa

(Larsson 2002:328). Reformationen var ett initiativ från kungen och inte från Sveriges befolkning. Reformationen bestämdes från toppen av ledningen för Sverige. Nackdelen med reformationen var att kyrkan var den största och främsta kulturella institutionen, då kyrkans ekonomi kraftigt försämrades ledde det till en stor kulturell nedgång i Sverige. Vasa kunde tack vare en utbildad befolkning sitta på tronen och därigenom lättare få ut sina beslut och påverka i den riktning han själv önskade. Men i Sverige fanns även en bildad elit, denna elit knöt Vasa till sig. Eliten var den enda som kunde få utbildning och utbilda sig om de orättvisor som existerade i landet. Men då samtliga var knutna till Vasa fanns det i stort sett ingen ”risk” att orättvisorna åtgärdades.

8.7 Familjen

Vasa ville säkra sin tronföljd och letade i tidiga år efter en hustru. Det dröjde till den 24 september 1531 då Vasa gifte sig med Katarina av Sachsen-Lauenburg, äldsta dotter till en tysk furste. Katarina dog dock tidigt 1535 men lyckades efterlämna sig sonen Erik som blev Vasas efterträdare med titeln kung Erik XIV (Larsson 2002:187). Erik fungerade under Vasas sista år som ett slags vicekung i Sverige (Svalenius 1950:299). I ensamt majestät regerade Vasa i 40 år. Våren 1560 insjuknar Vasa i feber och tillkallar ridderskap, adel och präster och fick dem att lova att hålla de löften som ingåtts tidigare med ärftlig tronföljd samt att Erik skulle bli nästa kung. Avtalet förseglas i Stockholm den 30 juni 1560 (Fryxell 1950:265). Under sin tid som regent var Vasa en tidstypisk renässansfurste som i likhet med andra diktatorer skapade sig sitt maktcentrum med mord, terror och hot. Man skulle kunna säga att Vasa var den personlighet som den florentinske författaren Niccolò Machiavelli tänkte på när han skrev den ”Il Principe” (Larsson 2002:84). Mänskliga liv, heder och moral var inte mycket värt för den blivande tyrannen.

8.8 Vasas propaganda

Vasa var väldigt misstänksam och hans misstänksamhet genomsyrade allt han tog sig för. Via Vasas nyckfulla beteende sågs hot överallt, och i lindriga fall avsattes man om minsta misstanke gavs oavsett rang eller position. Antingen blev man förvisad eller avrättad, men en omplacering av en obekvämd individ till en betydelselös position i en by på landet tillhörde de lindrigare bestraffningarna. Vasas misstänksamhet var ofta korrekt då hot kom från rikets alla håll. Kyrka, adel, bönder och utlandet försökte hela tiden konkurrera med Vasa om makten då det var många som hellre såg en annan på tronen än Vasa (Larsson 2002:332). Misstankarna

och bestraffningarna inom Vasas administration ledde till att ingen kunde känna sig säker. De löften som gavs varade bara så länge som de fyllde ett syfte, ofta använde Vasa sina löften för att få tex fienden att kapitulera. Efter kapitulationen slog Vasa brutalt tillbaka och avrättade ofta alla inblandade, taktiken användes ofta vid belägringar och uppror. Så var också fallet med upproret lett av Nils Dacke, ett löfte gavs om vapenvila varpå Vasa vid bästa gynnsamma tillfälle överföll Dacke och besegrade honom (Svalenius 1950:240). Vid ett tillfälle gav Vasa löfte om att försvararna av Kalmar slott skulle få fri lejd, men då Kalmar slott öppnade portarna anföll Vasa och mördade alla inblandade inklusive kvinnor och barn. Vasas girighet visste inga gränser utan vid flera tillfällen plundrades också kloster och kyrkor på rikedomar där det också förekom att nunnorna våldtogs och dödades. Vasa säkrade effektivt sin maktställning och kunde inrikta sig på inrikes politiken, de hot som fanns försökte Vasa spela ut mot varandra (Svalenius 1950:280). Med Vasa påbörjades det som skulle bli känt som den Svenska modellen, det vill säga en stark makt med en lika stark centralisering. Vasa var tydlig att visa Sveriges befolkning att klagan och uppror inte lönade sig, upprorsmäns kroppar prydde ofta landet, Vasa var också noga med att visa på sin storhet genom att berätta om den genom sin propaganda. Denna propaganda styrde Vasa helt och hållet då han, som tidigare nämnts, hade monopol på tryckeriet i Sverige (Larsson 2002:360).

9. Muslimska historia

Islam som religion kom till under 600-talet e.kr på den arabiska halvön. Muhammed var upphovsman bakom tillkomsten av religionen, han föddes år 570 e.Kr. I 40 års ålder kom en uppenbarelse till Muhammed från Gud via ärkeängeln Gabriel (Hourani 2001:13). Gabriel berättade att det bara existerade en Gud. Den allmänna uppfattningen vid denna tid var att det fanns flera gudar, Gabriels och nu Muhammeds Gud Allah var den enda skaparen av världen och den enda som hade makten att döma människorna (Hjärpe 2002:49). Muhammed fick hård kritik då hans religion var ett hot mot det traditionella arabiska samhället och deras sätt att leva. Muhammed fortsatte sina predikningar och motståndet minskade inte med tiden utan ökade till rena våldsverkningar mot Muhammed och hans ringa skara anhängare. Därför tog Muhammed år 622 e.kr sin tillflykt till staden Medina (Hourani 2001:14; Nordberg 1988:21). I Medina upprättade Muhammed med sina anhängare det som skulle komma att bli det första riktiga muslimska samhället. Muhammed skapade Umma, en kontrollerad samhällsordning inom den traditionella gemenskap som alltid funnits inom nomad kulturen. Förändringen till Umma var ett stort och viktigt steg i en förändring av det äldre stamsamhället (Hjärpe 2002:53).

9.1 Muhammed

När Muhammed antog ledarrollen som en religiös förespråkare och ansvarig för samhällsordningen i Medina, kom samhällsordning och religion att smälta samman och bli synonymt. De uppenbarelser som tillkom under Medina tiden blev levnadsregler för Muhammeds anhängare. Då Muhammeds anhängarskaror nu började växa till antalet ansåg många ledare sina positioner vara hotade (Hourani 2001:15). Muhammeds anhängare blev till slut så pass många att han kunde överta Mecka år 630 e.kr under fredliga former, majoriteten av Meckas invånare valde då också att ansluta sig till Muhammeds tro. Det existerade ingen form av större kris under Muhammeds levnad, den uppstod inte förr än vid Muhammeds död år 632 e.kr. Vid tidpunkten för Muhammeds död hade stora delar av Arabien valt att följa Muhammeds tro, men det fanns ingen tydlig ledare som kunde fylla tomrummet efter Muhammed. Anhängarna splittrades under diskussionerna när till slut Abu Bakr, Muhammeds svärfar, valdes till kalif som betyder ledare eller efterträdare. Splittringen bestod i att andra ansåg att titeln efter Muhammed borde efterträdas av en nära släkting som t ex en kusin (Hourani 2001:18; Nordberg 1988:117). Efter tiden för Muhammeds död kom religionen islam att uppleva en explosiv expansion över hela arabiska halvön och till kringliggande nationer (Hjärpe 2002:63). Denna era kallas i den islamska historien för kalifernas tid. Där islam dominerade regionen växte det fram en stark islamsk kultur. För att underlätta kommunikation blev det arabiska språket officiellt huvudspråk och införlivade på detta sätt olika folkgrupper till en enhetlig (Hourani 2001:37). Vid varje kalifs/ledares död uppstod nya tvister och vid Abu Bakrs död efterträddes han av Umar ibn al-Khattab, som i sin tur efterträddes av Uthman ibn Affan, vilken mördades år 656 e.kr. Efterträdaren Ali ibn Abi Talib efterträdde Uthman. Ali mötte en stark opposition och motstånd från Umayyaderna vilka tillhörde Uthmans släkt, den förre ledaren. I det efterföljande inbördeskriget återtog Umayyaddynastin makten (Hourani 2001:20). Konflikten skapade en splittring inom islam som kom att dela religionen åt olika håll, främst i två läger. Shia-muslimerna tog starkt avstånd från Umayyaddynastins ledare och kalif medan sunni muslimerna gav kalifen sitt starka erkännande. Splittringen ledde till slut fram till ett uppror år 680 e.kr, startat av shia ledaren Husayn i syfte att störta sittande sunni stödda kalif. En viktig händelse i upproret är då Husayn faller i de stridigheter som pågår. Denna händelse har kommit att bli grunden för föreställningen om martyrskapet för shia muslimerna (Hourani 2001:25; Nordberg 1988:158).

9.2 Imperier

Under medeltiden existerade det i den muslimska världen tre mäktiga imperier. Det osmanska riket var allra mäktigast och kontrollerade norra Afrikas kust, mellanöstern, Balkan och områden runt Svarta havet (Hourani 2001:78,163). Inom de muslimska leden såg man dessa framgångar som ett tydligt bevis på hur överlägsen religionen islam var över de äldre religionerna som kristendomen och judendomen. Europa var många gånger hotat av muslimernas framfart och under det Osmanska imperiets ledning trängde man flera gånger fram till de centrala delarna av Europa och belägrade Wien. År 1683 (Nordberg 1988:67) vände krigslyckan för muslimerna och vid freden vid Karlowitz förlorades många av de geografiska områden man tidigare besittit tillbaka till européerna (Hourani 2001:174). Mycket av det förändrade läget för muslimerna berodde på nya tider och nya organisationer i samhällena i Europa. Det var inte bara krigslyckan som påverkades utan även handeln där stora handelsföretag från väst konkurrerade ut mindre muslimska handelsmän och tog över allt mer av marknaden. Det var under 1700 talets modernisering i väst som utgjorde den stora skillnaden mot den traditionella östvärlden, man försökte för muslimsk del möta trycket från väst genom reformer enligt Europeiska mått men misslyckades. Det som fungerade för väst var katastrof i öst och man var tvungen att se sig omkörd av t ex Storbritannien som ockuperade många före detta muslimska områden (Hourani 2001:204). Aggressioner och motstånd mot västvärlden ökade lavinartat och från kolonialmaktens ockuperingar kom självständighetssträvan och motståndet mot väst att bli huvuddragen för den islamska riktningen inom politiken i arabvärlden (Hourani 2001:211). Västs påtryckningar och koloniala makt stressade öst världen och skadade kanske för alltid relationen till väst, för att försöka att återvinna den muslimska storheten gjorde man ett desperat drag och allierade sig med Tyskland under första världskriget 1914-1918. Då utgången av kriget blev till Tysklands nackdel ledde detta också till det osmanska rikets undergång. Riket styckades upp i nya statsbildningar och nationalstater (Hourani 2001:249).

9.3 Iraks födelse

Det som idag kallas för Irak hette under antiken Mesopotamien och låg mellan floderna Eufrat och Tigris. Vilket blir ganska naturligt då man utläser namnet Irak så betyder det ”två floder”.

Det var här som en av världens äldsta civilisationer föddes. I detta område blomstrade den mesopotamiska kulturen, men under årens gång kom utvecklingen att styras av varierande folkslag och nationaliteter som tag landet i besittning (Björnsson 2004). Det var inte förens under år 656 e. Kr som araberna erövrade landet och tog det i besittning från Romarna. År 762 e.kr flyttades kalifatet till Bagdad, denna stad var också den arabiska världens maktcentrum fram tills 1534 då den blev en del i det osmanska riket. Irak ingick nu i det osmanska riket och bar uppdelat i tre provinser, Bagdad, Mosul och Basra. Läget var till stor del oförändrat för Irak under det osmanska väldet (Björnsson 2004). Det var inte förens under första världskriget (1914-1918), då det osmanska riket deltog på centralmakternas sida (Tyskland, m.fl) som det skedde en förändring för Iraks del. Då kriget kom att svänga till nackdel för centralmakterna ockuperades det osmanska riket bit för bit av Storbritannien. Vid krigets slut 1918 tillhörde Tyskland som haft stöd av det osmanska riket till de stora förlorarna. Vinnarna i kriget, Storbritannien och Frankrike delade helt enkelt upp riket emellan sig. I ett fördrag av Nationernas förbund från 1919 bestämdes det att Irak skulle lyda under ett brittiskt mandat. Irak var ett nytt land och skulle förvaltas av Storbritannien uppdelat i tre provinser Bagdad, Kirkuk och Basra. Utan hänsyn till landets tidigare historia befann sig nu shia, sunni och kurder inom samma territorium. Som ledare sattes den 23 augusti 1919 en sunnimuslimsk kung Faysal som valdes efter att 96 % av Iraks befolkning gav honom sin röst. Trots att Irak blev en självständig stat efter 1932 låg fortfarande styret och makten i det brittiska imperiet. Faysal ersattes av sin son Faysal II som satt på tronen med Storbritanniens välsignelse fram till kuppen 1958 då kungafamiljen mördades och Irak förvandlades till en republik (King 2005).

9.4 Splittringen mellan sunni och shia

För att kunna erhålla en förståelse för läget i Irak, anser vi det vara av vikt att ta upp splittringen mellan sunni och shia muslimer. Vi skrev tidigare om Muhammeds död som gav upphov till en splittring mellan två läger efter vilken som skulle efterträda honom som andlig och folklig ledare (Hourani 2001:29). Sunni ansåg att man aldrig utsåg någon ledare efter Muhammed som skulle fylla hans roll som andlig ledare. Därför höll sunni ett råd där man valde Muhammeds svärfar Abu Bakr till kalif över de troende (Nordberg 2001:117,122). Shia ansåg tvärtom att det borde vara någon via blodet besläktad med Muhammed. Kalif var befälhavare över de väpnade muslimska arméerna, ställföreträdare för Guds sändebud, folklig

och andlig ledare samt den som skulle leda bönen (Hourani 2001:18,48). Uppgiften för kalifen kom med tiden att förändras till att bli centrum för en juridisk, politisk och ekonomisk maktsfär (Hourani 2001:112). Islam som religion växte kraftigt under ledning av de första kaliferna och ansågs därför av sunni muslimerna vara de rättleda kaliferna. Kaliferna skulle förutom i egenskap av att vara auktoritära ledare även vara ett religiöst föredöme för sunni muslimerna. Shia betraktade Muhammeds svärson Ali som var den 4:e kalifen som den absolut första imamen, vilket betyder andligt överhuvud. Dock dog Ali i stridigheterna när han försökte störta sunni stödda Umayyaddynastins kalif (Hourani 2001:21; Nordberg 1988:121). Shia muslimerna ansåg inte Umayyaddynastin vara något positivt ur den religiösa synvinkeln, till viss del delade också sunni muslimerna deras åsikt men ansåg också att man ibland fick acceptera sämre ledare bara det inte led till stridigheter inombords (Hourani 2001:111,143). Shias starkaste övertygelse var att islams troende skulle ledas av en blodssläkting i rakt nedstigande led till Muhammed, de ansåg också att nämnda ledare valde sin kusin och svärson Ali ibn Talib till sin efterträdare. De muslimer som ansåg detta vara Muhammeds sista vilja kallades för Shiat Ali, vilket betyder Alis parti. De tog alltså parti för Ali och kom därefter att benämnas för shia muslimer (Hourani 2001:25). Enligt shia var Ali den första genuina andliga ledaren, shias tanke och vilja var att Alis avkomma skulle efterträda honom och leda det muslimska folket. Tyvärr dog den tredje shia ledaren under ett slag vid Kabbala som ligger i nuvarande Irak. Denna händelse är viktig för shia muslimerna som firar minnet som en tradition varje år i staden Kabbala (Hourani 2001:25,144).

Motsättningen mellan shia och sunni muslimer bestod alltså av en politisk karaktär, en tvist mellan Alis anhängare och Umayyad dynastin om makten. Denna stridighet påverkade och formade utformningen av den teologiska och filosofiska tankeverksamheten inom de islamska delarna. Som vi poängterat innan återfinns de första och största skillnaderna mellan sunni och shia att sunni ansåg de första fyra kaliferna vara de rättleda och genuina ledarna. Dessa kalifer har påverkat inriktningen inom den sunnitiska delen av de religiösa traditionerna (Hjärpe 2002:44, Hourani 2001:48). Shia ansåg bara den fjärde kalifen Ali vara rättfärdig och menar på vikten av blodsbandet med Muhammed via Ali. Detta immat är viktigt för shia muslimerna, olika fragment inom shia erkänner ett olikt antal av imamerna (Hourani 2001:142). När det gäller inflytande över den rent politiska makten har shia haft en större bas för påverkan än sunni muslimerna. Detta är till viss del beroende av att sunni muslimerna koncentrerat sig mer på religiösa frågor, t ex anses rättslärda ur sunni ha kunskap att kunna

göra en nytolkning av den shia muslimska traditionen. Dessa rättslärda kallas för Mujtahid och betyder en laglörd som har rätt att dra sina egna slutsatser. Vissa av dessa Mujtahid kunde uppnå en ännu högre position i egenskap av titeln Ayatollah, vilket betyder guds tecken. Gemensamt för inriktningen islam är att koranen är dess heligaste bok och också rättesnöre för det muslimska folket (Hourani 2001:52,143,351, Nordberg 1988:91). Hadithlitteraturen är ett tillägg i koranen inspirerade från Muhammed som visar hur man skall handla och agera i givna situationer, denna litteratur har påverkat den muslimska etik och rättstradition som finns än idag (Hourani 2001:128). Också här skiljer det sig i erkännandet av Hadithlitteraturen mellan de olika fraktionerna sunni och shia. Sunni och shia har därför kommit att utveckla skilda rättskolor utifrån vad som skall anses vara islamisk lag. En stor skillnad skolorna emellan är att sunni inte utvecklade sin tolkning och princip av Hadith medan shia utvecklade den fortskridande alltsedan 1000-talet. Utvecklingen är sig lik av litteraturen i dagens muslimska sunni samhälle, främsta orsakerna skall vara att rättslärda inom shia har en starkare position än rättslärda inom sunni (Hourani 2001:124, 144).

10. Sunni och Shia i Irak

Som vi tidigare skrivit så har religionen Islam i huvudsak två stora inriktningar, Sunni och Shia. Dessa båda inriktningar finns även representerade i Irak. Det finns en rad olika undergrupper och samfund inom dessa inriktningar, men den viktigaste skillnaden mellan Sunni och Shia är den vi tidigare tagit upp, nämligen erkännandet av den fjärde kalifen. Det är erkännandet av den fjärde kalifen Ali som också påverkat den politiska bilden som funnits och finns inom Irak idag. Det så kallade imametet har spelat en central roll inom Shia och de religiösa ledarna har tagit en särställning mot de politiska härskarna i Irak. Detta kan man tydligt sätta i kontrast till Sunni som inte varit politiskt intresserade, därför har detta lett till att Shia har haft ett större inflytande inom den politiska makten. Shia har också fram tills Husseins dagar också innehaft det större inflytandet inom politiken och med dem också ägt de fördelarna som kommer med makten. Enligt utrikespolitiska institutet (www.ui.se) är andelen av befolkningen i Irak bestående av totalt 78 % araber. Av dessa 78 % araber består 60 % av shiamuslimer och 18 % sunnimuslimer samt 18 % kurder. Givet Iraks klansamhälle är det inte konstigt att tänka att Shia innehaft den reella makten då de är nästan tre gånger fler till antalet. Men en förändring skedde som sagt med Hussein när han grep makten i Irak 1979. Detta satte

Sunni framför Shia och gav nu istället Sunni de fördelar som kom med att nu tillhöra "eliten" i landet. Hussein var medveten om att han hade Iraks majoritet av befolkningen emot sig, tack vare den gamla traditionen av klansamhälle och den rivalitet som medföljer den. För att behålla makten mot den 3 gånger större Shia grupperingen organiserades militär för att stävja alla eventuella hot mot att avsätta Sunni från den nyvunna makten. Intressant att nämna är att kurderna enligt samma siffror från utrikespolitiska institutet utgör samma procentsats som Sunni utgör av Iraks befolkning, nämligen 18 %. Kurderna som Hussein förföljde och utövade våld emot. En snabb huvudräkning ger att 78 % (Shia+kurder) av Iraks befolkning antagligen inte önskade Sunni favoriserande Hussein som ledare för Irak. Denna procentsats på hela 78 % som är icke Sunni utgjorde ett hot, ett hot som endast kunde hållas stängd av en effektiv terrorapparat (Hourani 2001; Hjärpe 2002).

11. Saddam Hussein

Saddam Hussein föddes i en liten by som hette al-Ouja nära Tikrit nordväst om Bagdad den 28 april 1937 under knappa förhållanden. Husseins barndom är till stora delar okända och fragmenterade, inte ens året som Hussein sägs vara född är säkert utan anses ha "bestämts" i efterhand av honom själv (Aburish 2000:9). Hussein blev i tidiga år faderlös under mystiska omständigheter då det inte går att klarlägga faderns öde. Hussein blev därför ivägskickad i unga år att fostras av sin styvfar efter att Husseins mor tagit avstånd från honom. Då Hussein växte upp under beskydd av nära släktingar indoktrinerades Hussein också av vikten av släkt och klan. Den klan som Hussein tillhörde hette al-Bejat och var en gren till al-Bu Nasir stammen som var sunni-muslimsk. Inom denna klan fick Hussein den skolning som gjorde att han i sitt senare liv kom att favorisera klan, vänner och familj framför allt annat. Huset som Hussein växte upp i stod under hans farbror Khairallah Tulfahs ägor, enligt rykten en nazi sympatisör som också verkade som Husseins mentor under hans tidiga utbildning och uppfostran. Enligt litteraturen kan man utläsa att Hussein hade både Stalin samt Hitler som stora förebilder för skapandet av det samhälle Hussein försökte uppnå, dessa förebilder skall ha gjort stor påverkan under hans tidiga år under uppväxten. Farbrodern Khairallah som var en stor nationalist deltog i en revolt i vilken han också fängslades i, efter hans frigivning återvände han hem. Påverkad av sin farbror försökte Hussein, som så många andra fattiga sunni muslimer, ge sig på en militär karriär under början av 1950 talet. Hussein nekades dock

inträde i det militära och lät sig istället ta intryck av sin lärda kusin Adnan som var son till Husseins farbroder Khairallah.

Hussein började studera vid en skola i Tikrit trakten för att sedan avsluta studierna i Bagdad år 1955 (Coughlin 2002:17). Flytten till storstaden kom att bli en viktig förändring för Husseins liv, i storstaden Bagdad kokade det av nationalism. Man ville göra sig av med det brittiska förtrycket och en gång för alla kasta ut imperialisterna ut ur Irak. Husseins farbroder som sedan tidigare varit politiskt aktiv hade en kompanjon vid namn Ahmad Hassan al-Bakr. Ahmad var en Tikri officer från Husseins hemmatrakter och skulle senare spela en mycket stor roll i Husseins strävanden efter makt (Bashir & Sunnanå 2004:64). Ahmad var högsta ledare för ett arabiskt nationalistiskt parti som tillkommit i Syrien under sena 1940-talet. Baath som partiet hette, betyder motstånd och deras vision var att skapa en enad, ekonomiskt stark arabisk stat som kunde göra sig fri från imperialistiska styrelsesätt. Hussein kom i kontakt med Baath partiet i samband med att han utförde ett mord på en kommunist. Mordet var en order given av Husseins farbroder, och det var i den efterföljande fängelsevistelsen 1957 med anledning av mordet som Baath partiet fick upp ögonen för Hussein, och densamme kom i kontakt med dem (Aburish 2000:45).

11.1 Kuppen

Baath partiet som vid denna tid var ett relativt fredligt parti behövde en smutsig hantlangare i form av Hussein som kunde utföra deras brutalare uppdrag, därför kom han att medverka i en kupp som försökte stöta sittande kungen i Irak, Kung Faissal II. Baath partiet ville likt händelsen med ryska tsarfamiljen radera ut hela monarkin för att förhindra att monarkin skulle fortleva. Revolutionens huvudsyften var både att frigöra sig från Storbritanniens inflytande och monarkins makt. Efter revolutionen gav Baath-partiet sitt fulla stöd till den nya regering som erövrade monarkins plats. Dock varade inte friden länge då åsikterna kom att splittra sammanhållningen. Delar av den nya regeringen var av åsikten att man skulle skapa en stor gemensam förenad arabstat, med hjälp av kommunistiska Ryssland, nationalisterna i regeringen var däremot av åsikten att man inte ville ersätta en diktator med en ny som skulle bli följden av ett kommunistiskt styre. Qassem som var ledaren för den nya regeringen ansågs av Baath partiet vara en förrädare då han var kommunistvänlig (Bashir & Sunnanå 2004:42). För att Baath partiet skulle kunna uppnå sitt program fick man återigen gripa till brutala

metoder. Man beslutade att avrätta Qassem, då Hussein var känd för sin brutala personlighet och brokiga förflutna föll uppgiften att tillsammans med några andra ur Baath partiet att genomföra uppdraget att eliminera Qassem. Genomförandet av kuppen var katastrofalt, Qassem överlevde, flera ur Baath-partiet dödades under kuppöversöket och Hussein fick sårad fly över floden Tigris till sina gamla hemma trakter Tikrit. Under sina 3 år i exil kom Hussein att tillbringa dem genom att studera i den egyptiska storstaden Kairo, där Hussein också tog sin examen (Coughlin 2002:36). Hussein kunde inte återvända förens 1963 då Qassem slutligen blivit mördad, Hussein tog då värvning i Baath-partiets nu beryktade säkerhetstjänst. Det var inom denna organisation som Hussein gjorde sitt namn synonymt med brutalitet och våld (Aburish 2000:80). Dock innehade inte Baath partiet någon reell makt, det dröjde till kuppen som inträffade i juli 1968 innan de kom till makten i Irak (Coughlin 2002:55).

11.2 Organiseringen

Ledare för den nya regimen stod Ahmad Hassan al-Bakr som dessutom var en klanmedlem till Hussein. I egenskap av klanmedlem fick Hussein tjänsten som chefsadministrativ assistent åt al-Bakr och var också ledare för den hemliga säkerhetstjänsten. Hussein utnyttjade sin position och placerade sina agenter och bundsförvanter på de mest strategiska positionerna inom den Irakiska byråkratin. Tack vare sitt genialiska maktspel lyckades Hussein utmanövrera Al-Bakr 1979 och övertala honom att avsäga sin ledarroll till förmån för Hussein. 1979 var också året som han utnämndes till president över Iraks republik, generalsekreterare över Baathpartiet, befälhavare över Iraks styrkor samt ordförande i revolutionsrådet. Alla eventuella misstänkta som kunde motarbeta Hussein avrättades med omedelbar verkan, hundratals administrativa ställdes framför exekutions patrull. Hussein ansåg att ingen borde betraktas som lojal, effekten blev att ingen vågade trotsa presidenten Hussein order och idéer. Genom att återinrätta Iraks parlament försökte Hussein vinna det Irakiska folkets gunst, dock var det endast Baath-medlemmar som tillsatte platserna i parlamentet. Med kunskaper från säkerhetstjänsten utökade Hussein sin säkerhetsorganisation och utplacerade agenter över hela nationen, Hussein uppmuntrade befolkningen att spionera på varandra genom att bestraffa underlåtenhet av information samt att belöna information som kunde skada Hussein.

Hussein använde flitigt alla vägar att tillgå att visa upp sig och övertyga alla om vilken stor landsfader han var, monument restes, statyer beställdes och samtliga media rapporterade vinklade och beställda rapporter direkt från Hussein som kontrollerade allt (Bashir 2004:239; Aburish 2000:127). Genom att upprätta en strikt skyddsbarriär mot inflytande utanför Iraks gränser förvandlade Hussein under en kort tidsperiod sin regim till en enpartistat (Bashir 2004:68). Hussein styrkte sin position genom att organisera Iraks militära styrkor så att den reguljära armén verkade som en yttre gräns/sköld mot den yttre världen, det republikanska gardet hade som uppgift att skydda centrala delar av Irak. De republikanska styrkorna fungerade som en reserv eller buffert till både Bagdad och den reguljära delen av armén. Bagdad skyddades av ett tredje skydd som bestod av special och elit förband ur republikanska gardet, dessa samverkade med Hussein säkerhetsorganisation för att motverka kupper och anfall mot Hussein. Hussein tanke var att behålla sin makt genom en fördelning av maktresurserna. Denna skyddsorganisation leddes enbart av Hussein som var dess högsta befälhavare, och samtliga styrkor svarade endast till Hussein. Utkomsten av denna säkerhet var att hans titel som envåldshärskare eller diktator var mycket ohotad inom Irak (Aburish 2000:150,161).

11.3 Klanen

Under sitt tidiga levnadsår lärde sig Hussein att uppskatta betydelsen att tillhöra en klan (Coughlin 2002:22, 74, 122, 235; Bashir 2004:177). Genom att tillhöra Husseins klan och dessutom uppfylla Husseins krav på lojalitet hade man i princip en oändlig tillgång till förmåner och resurser. Hussein, inpräntad av betydelsen av släkt och vänner som i princip var traditionsenligt i Irak utsåg många av sina nära släktingar och klanmedlemmar till mäktiga nyckelpositioner i sin organisation. Husseins tanke var att om han skulle störtas från sin position skulle det innebära att det högre lojala toppskiktet som satt på sina positioner tack vare honom skulle falla med honom. Detta skulle göra att deras främsta ansträngningar skulle vara att behålla Hussein som president av rädsla för folkets vedergällning vid en eventuell kupp. Hussein hjärntvättade sin befolkning dagligen via samtliga medier med sin propaganda om hans storhet och person, avrättningar och domar på individer som angavs vara ett hot mot deras landsfader Hussein. Ett maktmedel Hussein använde sig av var säkerhetstjänsten som var en viktig del av terrormaskinen. Personalen bestod också här av nära släktingar, eller

selektivt utvalda individer som visat på stor lojalitet till Hussein. Som en extra försäkring om deras lojalitet förfalskade Hussein bevis på att de skulle kunna anklagas för brutala brott mot mänskligheten och därmed vara hans sammansvurna medbrottslingar. De skulle vid Husseins störtande, alltså brutalt hotas att bli dömda av Iraks befolkning.

Kontroll organisationen som Hussein skapat var ett verktyg som både var djupt fruktad och hatad av befolkningen. Detta gjorde att den lättare kunde verka och kontrollera Iraks befolkning (Coughlin 2002:77,116,197). Genom sin gedigna säkerhetsorganisation härskade Hussein över ett ansenligt nätverk av underrättelse agenter som fanns överallt, förutom detta fungerade även folket som spioner åt den försiktiga presidenten. Elever i skolorna utfrågades av deras lärare vad föräldrarna hyste för åsikter, syskon uppmuntrades att ange varandra för att få belöningar, bättre betyg eller stipendium för fortsatta studier. Det rådde mycket hårda straff om man på något sätt inte rapporterade fientlig verksamhet som kunde vara riktad mot Hussein, misstänkta blev i regel ofta brutalt misshandlade under förhören utan hänsyn till om det var motiverat eller inte. Siffror som visar på hur stor övervakningsorganisationen var berättar att någonstans mellan två och fyra miljoner var involverade på 1980 talet när organisationen var som störst.

11.4 Invasion i Iran

Hussein ansågs vara en taktisk människa som organiserade och kontrollerade allt. Detta gavs det bevis på i september 1980 Hussein invaderade Iran med Iraks styrkor. Inom Iran pågick en nationell islamisk revolution och hela landet befann sig i en utsatt och svag position (Coughlin 2002:180). Trots detta erbjöd Iran starkt motstånd vilket antagligen förbryllade Hussein, kriget pågick i hela åtta år och närmare en miljon beräknas ha omkommit på bägge sidor. Med anledning av kriget ådrog sig Iraks ekonomi stora förluster och de rikedomar som kommit från Iraks naturtillgångar var borta. Kvar fanns endast en snabbt växande statsskuld varit bidragande. Syftet med offensiven mot Iran var att förena Irak med den del av Iran där majoriteten av befolkningen talade arabiska samt en bidragande orsak också där Irans största oljetillgångar fanns. Attacken har liknande drag med de attacker som utfördes av Hitler att förena sitt folk, i likhet med Hitler hade Hussein också etniska aspekter att avlägsna kurder från närområdet (Aburish 2000:190). Irankonflikten var relativt utbredd, inom Iraks gränser existerade kurder som stödde Iran. Men Hussein hade också ekonomiskt stöd från utlandet i form av västvärlden och USA som inte ville att den islamska revolutionen skulle få spridning

i arabvärlden. I syfte att rensa ut kurderna som ställde till med oroligheter inom Iraks gränser gav Hussein order om att använda sig av kemisk krigsföring mot kurderna i den Irakiska staden Halabja. Gas attacken fördömdes starkt av omvärlden men man kom att förmildra det hela med tiden till att helt bortse från attacken, helt i strid med internationella konventioner (King 2005:22)

Irak och Iran konflikten nådde sitt slut 1988 i augusti månad. Hussein insåg att han inte kunde nå sitt mål och kostnaderna för kriget blev helt enkelt övermäktiga. De nationer som stöttat Irak i kriget finansiellt krävde nu Hussein på enorma summor i skulder. Hussein var mycket upprörd över fräckheten och detta anser man vara en av anledningarna till att Hussein anföll Kuwait 1990. Man anser att Hussein försökte slippa återbetala sin skuld till Kuwait, samt få tillgång till viktig oljeinkomst som behövdes för att få rätsida på Iraks dåliga ekonomi. Anfallet var mycket framgångsrikt och Kuwait införlivades snabbt till Irakiskt terrortorium (Aburish 2000:285). En ytterligare bidragande orsak till anfallet var att Hussein ansåg att Kuwait tillhörde Irak. Kuwait hade fram till 1914 varit en del av Iraks terrortorium då Storbritannien separerat länderna och förklarat Kuwait som självständiga. Vid anfallet av Kuwait mister Hussein sin tidigare bundsförvant USA och västvärlden. USA:s president George W Bush fördömde aktionen och ansåg detta vara en gärning som bröt mot den internationella lag som säger att ingen stat får erövra ett terrortorium från någon annan. Irak drog däremot inte tillbaka sina trupper trots påtryckningar. Detta utmynnade i att Gulfkriget utbröt 1991, den 24 februari.

Genom en massiv flygattack från USA sattes Irakiska styrkor i reträtt och kapitulationen var ett faktum. Villkor och kapitulation nedtecknas den 3 mars samma år. Då USA ansåg att en störtning av Iraks regim skulle innebära en situation som skulle vara svår att hantera avstod man från ytterligare jakt på Iraks flyende styrkor in på Irakiskt terrortorium (King 2005:27). Efter att villkoren för kapitulerandet och tillbakadragandet av styrkorna ur Kuwait avklarats var situationen svår inom Irak. I norra Irak reste sig missnöjda kurder till en revolt och förklarade sig självständiga. Hussein tvingades nu till att vara hård mot den krackelerande befolkningen och svarade mot kurdernas resning genom att anfälla kurderna. Tusentals kurder dödades vilket uppmärksammades stort internationellt, nu blandar FN sig in och ställer sig som beskyddare åt de kvarvarande kurderna. FN proklamerar att det nu skall finnas speciella skyddszoner inom den Irakiska nationen, Storbritannien och USA ställer sig bakom beslutet och skall se till att det efterlevs (Aburish 2000:315). Hussein's vision om ett förenat Irak

hotade nu att spricka. I syfte att hålla ihop nationen vänder sig nu Hussein mot Shia muslimerna i södra Irak som står utan samma beskydd som kurderna åtnjuter. Dessa shia muslimer har länge varit fiender till Hussein som tillhör sunni. Upproret lett av shia muslimerna slås brutalt ned och lugnet lägger sig tillfälligt i söder (Bashir 2004:147,153).

11.5 Mörkläggning

Efter Gulfkriget basunerade USA ut sin stora framgång i kriget. Ett krig som avslutats så snabbt ansåg man visade på hur ett modernt krig skulle anföras. I efterhand kan man säga att de misslyckades att splittra Iraks försvar som var väsentligt för Hussein. Det republikanska gardet var i princip intakt och styrkan kunde återuppta sin roll att beskydda Hussein (Williamson & Robert 2003:237) och användas som fortsatt verktyg i terrorn. Husseins propagandaapparat var inte sen att använda denna miss till att vända förlusten till en seger över det mäktiga USA i Iraks alla medier. Den totalitära makt som Hussein behöll och kontrollen över censuren tillät Hussein att förvanska den sanna utgången av kriget för befolkningen (Williamson & Robert 2003:9, Aburish 2000:311).

11.6 Sanktioner

Efter Kuwait kriget infördes hårda sanktioner som drabbade Irak hårt (Bashir 2004:161). Irak skulle enligt sanktionerna respektera Kuwait som nation och deras gränser, Irak skulle inrätta frizoner till kvarvarande kurdbefolkningen i norr. Säkerhetsrådet beslutade också att all handel med omvärlden och för Irak viktiga importprodukter inte fick bedrivas eller återupptas fören Iraks kemiska och massförstörelse vapen var förstörda (King 2005:28). Ovanpå sanktionerna dömdes Irak också att betala återuppbyggnad av Kuwaits infrastruktur och förlorade inkomster. Då Irak inte längre var förmöget att exportera sin viktiga inkomstkälla oljan bidrog detta till att det ekonomiska läget som redan innan var hårt drabbat blev ännu värre. Inflationen ökade i landet och levnadsstandarden sjönk till bottennivå då de små inkomster som fanns gick till återuppbyggandet av Iraks armé. Läget förbättrades något 1995 då sanktionerna lättade och man startade ett mat-medicin-mot-olja program (Aburish 2000:343). Läget för befolkningen förbättrades något, men de pengar som var menade åt befolkningen gick mestadels till Husseins privata lyx och vapensatsningar. De bristande inkomsterna ökade på arbetslösheten inom Irak och missnöjet växte. För att kunna behålla

kontrollen över Irak nyttjade Hussein sig flitigt av sin välutvecklade terrormaskin. Dödsstraff, domar, avrättningar och fängelsestraff drabbade befolkningen i ett desperat försök att kontrollera Iraks befolkning. Under denna tid av terror existerade inte många regelrätta rättegångar utan det räckte med misstankar om hot mot Hussein varpå straffet utdelades med omedelbar verkan, shia muslimerna var de som led mest. Misstankarna om Iraks kemiska vapen och eventuellt atombomber kvarstod och likaså sanktionerna. Från 1998 vägrade Hussein att tillgodose FN:s önskemål om vapeninspektioner inom Irak. Men då läget i världen förändrades vid 9/11 2001 öppnades åter dörrarna för vapeninspektionerna. Hussein innehade sin presidentpost fram till sitt slut den 18 mars 2003 då USA slutgiltigt attackerade regimen och avsatte Hussein (King 2005:38).

12. Analys

Grunden för denna analys ligger i frågan huruvida Vasa och Hussein var landsfäder eller tyranner. Svaret har vi försökt att finna via biografier, böcker och litteratur. Det har inte varit lätt att erhålla precisa svar, främst då det fakta som vi har granskat har varit vinklad och utsatt för förvanskning och skönskrivning, när det gäller beskrivningen av deras liv. Men efterhand som vi har bearbetat materialet så har bilden blivit mera tydlig. Litteraturen vi har läst har i stor grad gett varierande bilder om samma person och vi har efter bästa förmåga försökt ta reda på vad som är sant och vad som skulle kunna vara falskt. Både Vasa och Hussein har kontrollerat vad som skrivits om dem och deras eftermälen, censuren har gått hårt åt den reella sanningen. Vasas historia har skönmålats väldigt mycket, till den grad att det är allmän praxis i Svenska skolor att måla upp honom som en stor landsfader, en storsint och mäktig kung. Men historien om Vasa är inte helt korrekt då han faktiskt skövlade, brände, mördade och slog sin väg till makt över folket, vilket det i stor utsträckning överhuvud taget inte talas om i den svenska undervisningen. Hussein har med samma medel förskönat bilden av honom som person genom censur och omskrivningar. Detta för att han av personliga skäl ville visa sin befolkning vilken stor ledare han var. Men historien om Hussein saknar fragment i de tidigaste åren, t ex är inte riktigt hans födelseår känt pga. de fattiga förhållanden som Hussein föddes till. Tittar man på det vi kommit fram till i uppsatsen om Hussein kan vi instämma i att synen på att Hussein inte var någon storsint humanitär ledare som främjade mänskliga rättigheter. Men bilden anser vi vara till vis del vara orättvis. Hussein var tvungen att vara hård och totalitär för att kunna leda sitt folk, i likhet med Vasa. Något vi upptäck är att inte många tänkt på det faktum att Vasa och Hussein hade ett komplicerat utgångsläge när det

gäller klanbildningen och konkurrerande släkter samt andra hinder i att utveckla sin stat. Vi har idag svårt att tänka oss det i Sverige, eftersom vi utvecklade nationalitetsprincipen där människorna blev medborgare och inte var medlemmar i en klan. Men Hussein hade det ännu mera problematiskt än Vasa i tal om klansamhället som är rotat i grunden i den muslimska världen. Shiiter och Sunni är som hund och katt. Husseins vision var ett starkt och enat Irak, men Hussein ville också ha makt och behålla den makt han införskaffat. För att kunna bibehålla sin position som president i det sönderdelade landet Irak med olika folkslag, konkurrerande klaner och religioner samt en lång tradition av kupper och revolter, är det nödvändigt att kontrollera folket med våld och tortyr. Att kontrollera ett folk som är indoktrinerat av sitt klansystem leder till oundvikligen till ett missnöje. Text om en ledare från Sunni-muslimerna sitter i regerande position befinner sig då samtliga Shia-muslimer i en stark opposition.

Hussein försökte behålla sin ledande position med hjälp av censur, han styrde samtliga medier och utmålade sig själv som en god ledare. För att underlätta sin propaganda satte Hussein upp en "mur" runt Irak för att nyheter om andra länder och deras förkastande syn på Iraks behandling av sin befolkning inte skulle nå allmänheten. Andra diktatorer som tex Stalin använde sig av samma tillvägagångssätt. Genom terror och spionage satte Hussein sig i respekt hos befolkningen, främst av två syften tror vi: Att behålla makten och att hålla ihop nationen. De terrorbrott och folkmord som begicks var ett led i att behålla Irak intakt. Folkmord och etnisk rensning anser vi var ett nödvändigt ont från Husseins sida att behålla sin position. Vasa å sin sida styrde och ställde sin regering i liknande anda. Vasa kom till makten precis som Hussein via ett uppror och störtade den sittande regeringen och med den upphörde Kalmarunionen. Sverige var också ett ostabilt land, med uppror, förräderi och missnöje. För att skydda sig själv och kunna behålla sin makt att leda Sverige var det av största vikt att Vasas närmaste gick att lita på, förtroende valda människor och släktingar handplockades och kontrollerades av Vasa. De som uppfattades som opålitliga och innehade mäktiga positioner i Sverige skickades bort, avrättades för "förräderi" eller oskadliggjordes på andra sätt.

Vasa rensade så effektivt bland sina motståndare att Stockholm var tvunget att återbefolkas genom att Vasa adlade och bjöd in vänligt sinnade till maktens centrum. Genom denna ynnest fick dessa individer som förr bebott landsbygden en fördelaktig position som de kunde behålla så länge som Vasa satt på tronen, eller så länge som Vasa ansåg att de skulle göra det. Vasa rensade effektivt i sin administration, i likhet med Stalin, och kontrollerade de som satt på

mäktiga positioner via hot om repressalier eller via avrättningar, ingen gick säker. Hoten och osäkerheten bidrog till att Vasa kunde behålla sin makt. Vasa använde effektivt propaganda för att behålla sin makt och status som Sveriges frälsare, ofta genom att påminna om hur dåligt det var innan han kom och räddade Sverige från den hemska tyrannen Kristian II. Vasa kontrollerade även allt vad gäller tryckpressar i Sverige och kunde därigenom effektivt censurera allt som inte passade hans planer. Det var tack vare detta han lyckades reformera kyrkan och fick mer makt över staten.

Likheterna mellan dessa båda ledare är många, det gäller inte bara händelser som att båda "misslyckats" och fått fly för att rädda sig själva utan om större saker som deras visioner om att skapa ett land. Visionen i sig är, anser vi identisk, båda vill skapa en enad stark nation fri från omvärlden. Vasa ville slänga bort bojorna från danskt inflytande och hot, ena det "svenska" folket och bygga ett starkt land som kunde motstå yttre hot. Vasa hade sina upprorsmakare i form av Nils-Dacke som besegrades och avrättades, men även ekonomiska hot som Hansan som kunde hota Vasas makt. För att behålla sin vision var Vasa tvungen att använda sig av terror, hot och avrättningar för att landet inte skulle splittras. Så kopplingen till Hussein är uppenbar. Irak skapades av Storbritannien och av Ottomanska rikets sönderfall, men Irak skapas långt innan Ottomanska riket kom till makten i denna del av världen.

Problematiken för Irak är de klan motsättningar som har grunden i att Sunni och Shia erkänner olika många av de religiösa ledarna, men även att Ali, Shias tredje ledare dog av Sunniternas svärd vid slaget vid Karbala. Splittringen som uppstod för nästan tusen år sedan lever kvar än idag med hämnd begär och fientligheter. Tanken kan vara svindlande för oss i Europa, men liknande fall återfinns även här i form av de protestantiska och katolska motsättningar som existerar på Nordirland. Den gemensamma nämnaren synes även här vara religion, men det finns också andra saker som ligger bakom denna konflikt, som har en karaktär av klass. Detta går vi inte vidare in på utan fortsätter att koncentrera oss på analysen om Hussein och Vasa. Hussein ville skapa ett starkt enat land fritt från inflytande från Storbritannien (i likhet med Vasas önskan om frigörelse från Danmark/Kalmarunionen). För att behålla sin position var Hussein precis som Vasa tvungen att använda sig av extrema åtgärder av våld. Hussein hade sina motståndare i form av de politiska aktörer som inte gillade Hussein, motståndarna hade som alternativ att fly eller möta bödeln.

Andra signifikanta drag är att båda ville behålla sin makt genom diktatoriska egenskaper som att tillsätta förtrogna på de högsta posterna. Likheterna ligger i själva visionen om att skapa ett enat land anser vi. Dock anser vi att Hussein hade sämre förutsättningar än Vasa att skapa sin vision. Däremot kan man säga att Hussein kom längre i sin vision än Vasa då han var inne på national känslan när han krigare mot Iran. Vasa försökte skapa en national känsla men kom aldrig så pass långt. Vasa arbetade mycket med att förändra strukturen i Sverige, de strukturer som fanns i Irak brydde Hussein sig inte om att försöka förändra. Hussein tänkte ett steg längre och byggde upp Irak för att i framtiden ha en stark nation som skulle kunna hålla i kriget med Iran, som vi tidigare nämnt. Strukturen i det sönder fallna Irakiska samhället gör att motsättningarna inom landet blir desto mera tydliga. Vasa reformerade kyrkan och både Vasa och Hussein påverkade staten i allra högsta grad genom att reformera kyrkan, organisationen av regeringen och tillämpningen av lagar. Detta bidrog till att samhällstrukturen förändrades och så småningom kom Sverige att bli en demokrati, för Iraks del ligger det en bit bort fortfarande. Detta kan vara en tanke värd, om man jämför dessa två länder, Sverige och Irak så har länderna många liknande drag. Men det tog Sverige ca 500 år att komma dit vi är idag.

Vad vi har kommit fram till i uppsatsen är att Hussein och Vasa i många avseenden är väldigt lika. Båda två har gripit makten i ett känsligt läge där missnöje råder och lagar och struktur hotas förintas. Vasa gjorde det i egenskap av Kalmarunionens upplösning. Vasa tog chansen och erövrade makten både från Danmark och även kyrkan via Luthers teser i Wittenberg 1517. Dock stod Vasa inte ensam vid skapandet av sin makt, utan hade vid sin sida förtroendevalda släktingar. Som tack för detta stöd erbjöds fina titlar och land samt andra privilegier som kom av att tillhöra rätt sida. I likhet med Sunniterna låg det i deras intresse att behålla rätt man på ”tronen”. Skälet var att han inte litade på någon utan bara på sig själv. Om vi ska hitta en koppling till uppsatsens andra huvudperson Hussein, så förflyttar vi oss ca 500 år framåt till Irak på 1900-talet. Här var det samma terrorstat som byggde på skräck. Men i likhet med Vasa och Hussein fanns det ingen statlig utmätning av straff, utan de sköttes lokalt på platsen och dömdes av någon form av aristokrat (både under och efter Kalmarunionen och efter det Ottomanska riket). Det fanns heller inga fasta lagar, med fasta lagar menar vi att det inte fanns någon struktur mot att genomföra en kupp mot staten. Denna avsaknad av dessa lagar var en utmärkt arena för Husseins mördarmaskin. Efter att likviderat hundratals i sin egen regering så kan man verkligen kalla det en strukturell mördarmaskin som hjälpte honom att nå maktens kärna. Hålen i regeringen fylldes av Husseins stora familj som tillhörde Sunni.

Vasa å sin sida, som vi skrivit tidigare, gav bort land och titlar till de som själv tyckte om och fick på det sättet dem att hjälpa Vasa att behålla maken. Men det intressanta är att vi har "siffror" på att hela 78 % av Iraks befolkning enligt vad vi vet hur läget är Irak, av etniska skäl är negativa till Husseins makt. Vasa hade svårigheter, men vår uppfattning är att det inte var lika hård opposition som det var för Hussein. Frågeställningen i uppsatsen var om Hussein och Vasa var landsfäder eller tyranner. Vi anser att vi har fått det svar vi har avsett med uppsatsen. Gustav Vasa och Saddam Hussein är varken eller, de är båda delarna. Vasa har fått ryktet om sig att vara en landsfader men hade också sin mörka sida som tyrann. Hussein hade ett rykte om att vara en tyrann, men hade också en god sida att försöka bygga ett starkt enat Irak. Bedömningen ligger i betraktarens öga och värdet i deras verk ligger hur man ser på landsfader eller tyrann. Tidsepoken har spelat sin roll vad gäller uppfattningen men det är också ganska självklart. Ett lands hjälte är ett annat lands terrorist. Vi anser att vi med denna uppsats fått kännedom om att Saddam Hussein och Gustav Vasa helt enkelt är två sidor av samma mynt. Fast i olika tidsepoker. Båda är sprungna ur olika unioner så som Kalmarunionen och Osmanska riket. Detta kanske leder till en lösning för demokratin i Irak längre fram i historien, kanske som för Sverige om 500 år. Vem vet hur efterkonstruktionen av landsfader eller tyrann ser ut då, vem som är vem?

13. Källförteckning

- Aburish, K. (2000): *Saddam Hussein – The politics of revenge*. New York: Blommsbury publishing
- Alvesson, M. & Deetz, S. (2000): *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB
- Anderson, B. (1993): *Den föreställda gemenskapen – Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos
- Bashir, A. & Sunnanå, L. (2004): *Saddams Livläkare*. Stockholm: Forum
- Bauman, Z. (1992): *Att tänka sociologiskt*. Stockholm: Bokförlaget Korpen
- Beck, U. (2000): *Risksamhället*. Göteborg: Daidalos 2000
- Björnsson, A. (2004): *Osmanernas rike*. Stockholm: SNS förlag
- Coughlin, C. (2002): *Saddam – The Secret Life*. Chatham: Mackays of Chatham plc.
- Fryxell, A. (1950): *Berättelser från svenska historien. Band 1, [Från Ansgar t o m Erik XIV]*
Linköping: Svenska Boklänken
- Foucault, M. (2001): *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag
- Hobsbawm, E. J. (1981): *Kapitalismens tid ålder*. Kristiansand Boktryckeri AB
- Hjärpe, J. (2002): *Araber och arabism*. Stockholm: Prisma AB
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997): *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB
- Hourani, A (2001): *De arabiska folkens historia*. Furulund: Alhambra förlag 2001
- King, J. (2005): *Irak då och nu*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Larsson, L-O (2002): *Landsfader eller Tyrann?* Stockholm Prisma Bokförlag
- Larsson, L-O (2003): *Karlmarunionens tid*. Stockholm Prisma Bokförlag
- Machiavelli, N. (2000): *Fursten*. Stockholm: Natur och Kultur
- Malnes, R. & Midgaard, K. (2005): *De politiska idéernas historia*. Lund: Studentlitteratur AB
- May, T. (2001): *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Murray, R. & Scales W. (2003): *The Iraq War*. Harvard: Harvard University Press
- Nordberg, M. (1988): *Profetens folk: stat, samhälle och kultur i islam under tusen år*
Kristianstad: Kristianstads boktryckeri AB
- Österberg, L-O. & Görän L. (2003): *Sveriges historia 1521-1809*. Stockholm: Liber
- Svalenius, I. (1950): *Gustav Vasa*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.

Internet

www.ui.se